FORMATIV BAHOLASH ORQALI O‘QUVCHILAR NATIJADORLIGINI OSHIRISH

Andijon davlat pedagogika instituti
Pedagogika va psixologiya kafedrasi katta o‘qituvchisi
Turdiyeva Shoxidaxon Anvardjanovna,
Andijon davlat pedagogika instituti
Aniq va tabiiy fanlar fakulteti
Kimyo yo‘nalishi 2-bosqich talabalari
Odilova Gulsevar Lutfillo qizi,
Abdunabiyeva Zarifaxon To‘lqinjon qizi

Annotatsiya: *Mazkur maqolada zamonaviy ta’lim tizimida keng qo‘llanilayotgan pedagogik texnologiyalar va innovatsion yondashuvlarning nazariy hamda amaliy ahamiyati yoritilgan. Xususan, Blum taksonomiyasining o‘quv jarayonini samarali tashkil etishdagi o‘rni, o‘quvchilarning fikrlash qobiliyatini rivojlantirishdagi ahamiyati hamda ta’lim maqsadlarini bosqichma-bosqich shakllantirish imkoniyatlari tahlil qilingan. Shuningdek, formativ va summativ baholash usullarining o‘quvchilar bilimini aniqlash, ularning o‘zlashtirish darajasini monitoring qilish hamda ta’lim sifatini oshirishdagi o‘rni haqida batafsil ma’lumot berilgan. Maqolada inklyuziv ta’limning mazmuni, uning asosiy tamoyillari va jamiyatdagi ahamiyati ham keng yoritilgan. Bunda barcha bolalar uchun teng ta’lim imkoniyatlarini yaratish, alohida ta’lim ehtiyojiga ega bo‘lgan o‘quvchilarni qo‘llab-quvvatlash hamda ta’lim muhitida ijtimoiy moslashuvni ta’minlash masalalari ko‘rib chiqilgan. Mazkur maqola pedagoglar, talabalar, tadqiqotchilar hamda ta’lim sohasi bilan qiziquvchi mutaxassislar uchun foydali manba bo‘lib xizmat qiladi..*

Kalit so‘zlar: *Blum taksonomiyasi, formativ baholash, summativ baholash, inklyuziv ta’lim, pedagogik texnologiyalar, innovatsion yondashuv, ta’lim sifati, kompetensiyaviy yondashuv, interfaol metodlar, o‘quv jarayoni, baholash mezonlari, zamonaviy ta’lim, o‘quvchi faolligi, mustaqil fikrlash, pedagogik mahorat, ta’lim samaradorligi.*

Аннотация: *В данной статье освещаются теоретическое и практическое значение педагогических технологий и инновационных подходов, широко применяемых в современной системе образования. В частности, анализируется роль таксономии Блума в эффективной организации учебного процесса, её значение в развитии мыслительных способностей учащихся, а также возможности поэтапного формирования образовательных целей. Кроме того, подробно рассматривается роль формативного и суммативного оценивания в определении знаний учащихся, мониторинге уровня их усвоения и повышении качества образования. В статье также широко раскрываются сущность инклюзивного образования, его основные принципы и значение для общества. Рассматриваются вопросы создания равных образовательных возможностей для всех детей, поддержки учащихся с особыми образовательными потребностями и обеспечения их социальной адаптации в образовательной среде. Наряду с этим уделяется внимание профессиональным компетенциям современного педагога, навыкам использования инновационных методов и эффективности интерактивных методов в образовательном процессе. Данная статья служит полезным источником для педагогов, студентов, исследователей и специалистов, интересующихся сферой образования..*

Ключевые слова: *Таксономия Блума, формативное оценивание, суммативное оценивание, инклюзивное образование, педагогические технологии, инновационный подход, качество образования,*

компетентностный подход, интерактивные методы, образовательный процесс, критерии оценивания, современное образование, активность учащихся, самостоятельное мышление, педагогическое мастерство, эффективность образования.

***Abstract**: This article highlights the theoretical and practical significance of pedagogical technologies and innovative approaches widely used in the modern education system. In particular, the role of Bloom's Taxonomy in organizing the educational process effectively, its importance in developing students' thinking abilities, and the opportunities for step-by-step formation of educational objectives are analyzed. In addition, detailed information is provided on the role of formative and summative assessment methods in determining students' knowledge, monitoring their level of mastery, and improving the quality of education. The article also broadly explains the essence of inclusive education, its main principles, and its importance in society. It discusses issues such as creating equal educational opportunities for all children, supporting students with special educational needs, and ensuring social adaptation within the educational environment. Furthermore, attention is paid to the professional competencies of modern teachers, their skills in using innovative methods, and the effectiveness of interactive methods in the educational process. This article serves as a useful resource for teachers, students, researchers, and specialists interested in the field of education.*

Keywords: Bloom's Taxonomy, formative assessment, summative assessment, inclusive education, pedagogical technologies, innovative approach, quality of education, competency-based approach, interactive methods, educational process, assessment criteria, modern education, student activity, independent thinking, pedagogical skills, educational effectiveness.

Kirish

Bugungi kunda ta’lim tizimini modernizatsiya qilish, uning sifati va samaradorligini oshirish dunyo miqyosida dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Jamiyatning jadal rivojlanishi, axborot texnologiyalarining keng qo‘llanilishi hamda globallashuv jarayonlari ta’lim sohasiga yangicha yondashuvlarni joriy etishni talab etmoqda. Shu sababli zamonaviy pedagogik texnologiyalar, innovatsion metodlar va samarali baholash tizimlarini amaliyotga tatbiq etish muhim ahamiyat kasb etadi. Hozirgi ta’lim jarayonida o‘quvchilarning mustaqil fikrlashi, ijodiy yondashuvi va amaliy ko‘nikmalarini rivojlantirish asosiy maqsadlardan biri hisoblanadi. Bu jarayonda Blum taksonomiyasi ta’lim maqsadlarini tizimli ravishda tashkil etish, o‘quvchilarning bilish faoliyatini bosqichma-bosqich rivojlantirish hamda dars samaradorligini oshirishda muhim metodik asos bo‘lib xizmat qiladi. Mazkur taksonomiya yordamida o‘qituvchi o‘quvchilarning bilim olish jarayonini tahlil qilish, baholash va yuqori darajadagi fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirish imkoniyatiga ega bo‘ladi. Shuningdek, ta’lim sifatini aniqlash va monitoring qilishda formativ hamda summativ baholash usullari alohida o‘rin tutadi. Formativ baholash o‘quv jarayonida o‘quvchilarning bilim darajasini muntazam kuzatish va kamchiliklarni o‘z vaqtida bartaraf etishga xizmat qilsa, summativ baholash ma’lum bir bosqich yakunida o‘quvchilarning umumiy natijalarini aniqlash imkonini beradi. Ushbu baholash turlari ta’lim jarayonining samaradorligini oshirishda muhim vosita hisoblanadi. Bundan tashqari, bugungi kunda inklyuziv ta’lim masalasi ham alohida e’tibor talab qilmoqda. Inklyuziv ta’lim barcha bolalarga, ularning jismoniy yoki psixologik holatidan qat’i nazar, teng ta’lim olish imkoniyatini yaratishga qaratilgan. Mazkur maqolada Blum taksonomiyasi, formativ va summativ baholash hamda inklyuziv ta’limning nazariy asoslari, ularning ta’lim jarayonidagi ahamiyati va amaliy qo‘llanilish xususiyatlari tahlil qilinadi.

Asosiy qism

Blum taksonomiyasining ta’lim jarayonidagi ahamiyati:Zamonaviy pedagogikada Blum taksonomiyasi o‘quv maqsadlarini belgilash va o‘quvchilarning bilish faoliyatini rivojlantirishda muhim metodik asoslardan biri hisoblanadi. Ushbu taksonomiya amerikalik olim Benjamin Blum tomonidan ishlab chiqilgan bo‘lib, u o‘quvchilarning fikrlash darajasini oddiy bilim olishdan murakkab tahlil va ijodiy yondashuvgacha bosqichma-bosqich rivojlantirishga xizmat qiladi. Taksonomiya oltita asosiy bosqichdan iborat: bilish, tushunish, qo‘llash, tahlil qilish, baholash va yaratish. Blum taksonomiyasining asosiy afzalligi shundaki, u ta’lim jarayonini tizimli tashkil etishga yordam beradi. O‘qituvchi mazkur metod orqali dars maqsadlarini aniq belgilaydi va o‘quvchilarning bilim darajasini ketma-ket rivojlantirib boradi. Masalan, dastlab o‘quvchi ma’lumotni eslab qoladi, keyinchalik uni tushunadi, amalda qo‘llaydi va oxir-oqibat mustaqil ravishda yangi g‘oya yoki loyiha yarata oladi. Bu esa o‘quvchilarda mantiqiy, tanqidiy va ijodiy fikrlash ko‘nikmalarini shakllantiradi.

Formativ va summativ baholashning o‘rni:Ta’lim jarayonining samaradorligini oshirishda baholash tizimi muhim o‘rin tutadi. Zamonaviy ta’limda formativ va summativ baholash usullari keng qo‘llanilib, ular o‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini aniqlashda samarali vosita hisoblanadi. Formativ baholash — bu o‘quv jarayonida muntazam ravishda amalga oshiriladigan baholash turi bo‘lib, uning asosiy maqsadi o‘quvchilarning bilim olish jarayonini kuzatish va kamchiliklarni o‘z vaqtida aniqlashdan iborat. Ushbu baholash turi o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasida doimiy aloqa o‘rnatishga yordam beradi. Formativ baholash orqali o‘quvchilar o‘z xatolarini tushunib yetadi va ularni bartaraf etish imkoniyatiga ega bo‘ladi. Bu esa ta’lim sifatining oshishiga xizmat qiladi. Summativ baholash esa ma’lum bir mavzu, bo‘lim yoki o‘quv yili yakunida o‘tkaziladi. Uning asosiy

vazifasi o‘quvchilarning umumiy bilim darajasini aniqlash va yakuniy natijalarni baholashdan iborat. Summativ baholash test, nazorat ishi, imtihon yoki loyiha shaklida tashkil etilishi mumkin. Ushbu baholash turi o‘quvchilarning o‘zlashtirish ko‘rsatkichlarini aniqlashda muhim ahamiyatga ega.

Inklyuziv ta’limning mazmuni va ahamiyati:Inklyuziv ta’lim bugungi kunda ta’lim tizimining muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu yondashuv barcha bolalarga teng ta’lim olish imkoniyatini yaratishga qaratilgan bo‘lib, unda jismoniy yoki psixologik imkoniyati cheklangan o‘quvchilar ham umumiy ta’lim jarayonida faol ishtirok etadi. Inklyuziv ta’limning asosiy maqsadi — har bir bolaning individual ehtiyojini hisobga olgan holda sifatli ta’lim berishdir. Inklyuziv ta’limning ahamiyati shundaki, u jamiyatda tenglik, bag‘rikenglik va hamkorlik muhitini shakllantiradi. Bunday ta’lim jarayonida o‘quvchilar bir-birini tushunishga, qo‘llab-quvvatlashga va ijtimoiy moslashishga o‘rganadi. Shu bilan birga, alohida ta’lim ehtiyojiga ega bo‘lgan bolalarning jamiyatga integratsiyalashuvi uchun qulay imkoniyat yaratiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy ta’lim tizimida pedagogik texnologiyalar va innovatsion yondashuvlardan samarali foydalanish ta’lim sifatini oshirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Blum taksonomiyasi o‘quvchilarning bilim olish jarayonini bosqichma-bosqich rivojlantirish, mustaqil va tanqidiy fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirishda muhim metodik asos bo‘lib xizmat qiladi. Ushbu yondashuv orqali ta’lim maqsadlarini aniq belgilash hamda o‘quv jarayonini samarali tashkil etish imkoniyati yaratiladi. Shuningdek, formativ va summativ baholash usullari o‘quvchilarning bilim darajasini aniqlash, o‘zlashtirish jarayonini monitoring qilish va ta’lim natijalarini baholashda muhim ahamiyatga ega. Formativ baholash

o‘quvchilarning rivojlanish jarayonini kuzatish va kamchiliklarni o‘z vaqtida bartaraf etishga xizmat qilsa, summativ baholash yakuniy natijalarni aniqlash imkonini beradi. Ushbu baholash turlarining uyg‘un qo‘llanilishi ta’lim samaradorligini yanada oshiradi. Bundan tashqari, inklyuziv ta’lim barcha o‘quvchilar uchun teng imkoniyat yaratish, ularning jamiyatga moslashuvini ta’minlash va insonparvarlik tamoyillarini rivojlantirishda muhim o‘rin tutadi. Inklyuziv yondashuv orqali har bir bolaning individual ehtiyojlari hisobga olinadi va sifatli ta’lim olishiga sharoit yaratiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Bloom B. S. Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals. New York: Longmans, Green and Co, 1956.
2. Tolipov O‘., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalar: nazariya va amaliyot. Toshkent: Fan, 2017.
3. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. Ta’limda innovatsion texnologiyalar. Toshkent: Iste’dod, 2018.
4. Azizxo‘jayeva N. N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. Toshkent: TDPU, 2016.
5. Xodjayev B. Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti. Toshkent: Sano-standart, 2017.
6. UNESCO. Inclusive Education Guidelines. Paris: UNESCO Publishing, 2009.